ספר הקנה — ענין יום הכיפורים וענויו

ענין יום הכיפורים וענויו.

וגם אמר ביום הכפורים שבת שבתון יהיה לכם לומר לך כשם שהשבת הוה ליה עבר עשה בעשיית מלאכה כן ביה"כ.

אל"ר יכתוב שבת או שבתון מאי שבת שבתון א"ל אם תשמור שבת למטה יהיה שבתון לכם, אל"ר מאי שבתון א"ל הרי כאן ג' מדות שבת כנ"י, ו' רומז ביסוד, ן' פשוטה הוא שבת הגדול, והנה האם עם הבנים עמך שנאמר הוא לכם שיום הכפורים רומז במדה הנקראת אם הבנים היא הבינה, ורומז בעטרה זהו שנאמר כפורים מיעוט רבים שנים, ע"כ קרא גם את יה"כ שבת ומאחר שנקרא שבת יש לנו לומר כל הדינין אחר השבת כי שבת בשבת חונן.

וגם אמר ובעשור לחודש השביעי הזה תענו את נפשותיכם והרי הוזהרנו במצות עשה להתענות ביום הכפורים, ורב חסדא איש החסד המרחם אמר הואיל והתורה כתבה עינוי יה"כ א"כ צריכים אנו לעשות חמשה עינויים ביה"כ, הוא שארז"ל יה"כ אסור באכילה ושתיה שהוא בכלל אכילה וברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, וכ"ז כדי שנתכפר.

אל"ר יחייבם לתת צדקה ויחייבם לשוב בתשובה הלא תענית בלא תשובה מי מעלי הלא תשובה העיקר הוא שנאמר וירא ה' את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ואח"כ יזהיר ויעניש ויאמר כי כל הנפש אשר לא תשוב בתשובה ונכרתה אבל להתענות מה מועיל יתענה היום ולמחר יעבור אלף עבירות.

ועוד למה באכילה כרת ובשאר עינויים עשה.

ועוד למה בעשור לחודש השביעי, ועוד למה שולח השעיר לעזאזל וכי הקב"ה חושש מהמקטרג שיקטרג לא ישמע אליו.

אבל עתה יאמרו האומות יש שר שהקב"ה מעלה לו שוחד כי חושש ממנו שיתבעהו דין של חצי העולם ויתפייס בשעיר השוה מ' פשיטים על כל אלה חלש דעתי ושכלי נבוך בקרבי.

א"ל בני הגיע העת להוציאך מכל מבוכה דע בני כי סוד מופלא ועמוק ומפיך לא יצא כי לא ניתן להאמר, דע בני באמת שגם המלאכים מתענשים על שעובדים אותם ואינם מודיעים לעובדיהם שהם תחת אדון הכל ולהוהירם כענין מאמר המלאך למנוח אם תעלה עולה לה' תעלנה, אבל הם מקבלים עבודתם ומתקרבים לעובדיהם ומטיבים להם ע"כ אמר הכתוב יפקוד ה' על צבא המרום במרום.

ודע שעזאזל כחו מהשכינה וסמאל ממונה על חטא ופשע והרהורים רעים ומראיתו אדום.

ועתה אין הכוונה שהשעיר קרבן ודורון ממנו לעזאזל רק למדה"ד אשר משם מקבל סמאל ושעירים ירקדו שם, והנה קב"ה מזהיר לישראל הוציאו מביניכם כל עון והוציאו אותן בחוץ ואתם עלו בתשובה והתחרטו על כל עונותיכם כדי שיתגדל הרצון העליון ויהיה סופו נעוץ בתחלתו ואז לא ימצא הדין מקום לתבוע ולהסטין ולקטרג, ואז הקב"ה נותן פרס לכל כח כפי סדר שסידרם הקב"ה ואז הכוחות הפנימות בפנים והחיצונות בחוץ ואז אין שטן ואין פגע רע כי השעירים בחוץ ירקדו והפנימים יעלו לקרבן לה' כי כן סידרם הקב"ה, ואז כאשר לא ימצא הדין מקום ליכנס אף הוא מליץ טובה כי כשיצאו השעירים בחוץ הבינו וידעו שהפנימים קשורים ואוחזים בכ"ע ואין חפץ המלך להיות שום קטרוג בישראל עם פנימים, ואם לא יעשה כן לנעוץ סופו בתחלתו הנה קלקול בצינורות והפך בסידרם נכנסים החיצונים בפנים והפנימים בחוץ ויעקב אבינו ע"ה נתייירא מההיפוך ועבר מעבר יב"ק בגימ' יהו"ה אלהי"ם ונעוץ סופו בתחלתו וגירש כל כוחות החיצונים בחוץ, וסמאל הרגיש בענין שאין חפץ ורצון המלך להמליץ רעה בישראל כי ראה שכל הדינין יצאו לחוץ היא המנחה השלוחה לעשיו וע"כ התחיל והמליץ טובה בעד ישראל הוא שנאמר אציגה נא עמך מן העם אשר אתי וכל אותו יום יעקב בתענית היה ובו ביום שב עשו לדרכו שעירה והעזאזל אין לו מקום ליכנוס ולהזיק ליעקב, וע"ז רמזו רז"ל והשעיר לא היה מגיע לחצי ההר ואיבריו נפרדים להרמיז לסמאל כי יפקוד הש"י עליו וע"כ נקרא כפורים מיעוט כפורים שנים כפור תבנית הרוחנים שנטמאו בעונותיהם של ישראל השוכן אתם בתוך טומאותם, וזהו וטהרו וקדשו מטמאות ב"י כי שלוחה היתה הוא שנאמר ובפשעכם שולחה אמכם ועתה הלכו ממנה הטומאות ויצאו החיצונים ונתכפרה כ"י ונתכפרו בניה, וזהו כיפורים וזהו כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לא אמר אכפר אלא יכפר כי עם התשובה יכפר שגם כנ"י נקראת תשובה תתאה, וראה בני כי בעל מום מוליך השעיר כי בסטרא מסאבא מוליכין ע"כ צריך כיבוס בגדים כי יצא בחוץ והגן נעול מכל צד ומכל פינה כי כחות הטומאה נדחקו, והענויים בחדש השביעי להרמיז בשביעית שהיא כ"י שביעית לבנין, ובעשור לחודש להעלות העשירית היא כנ"י העשירית לאצילות ביחוד הכל הם ימי התשובה אל הרצון העליון, והענוי בעבור שיש כוחות אלהיות אוכלים הקרבן מתוך האש וכנגדם יש באדם למטה איברים אוכלים חלבו ודמו וע"כ יכוין עצמו לפני הש"י כאלו הקריב עצמו לפני הש"י, והבן מדברי ר' נחוניא בן הקנה שאמר לחכמים והם ר' ישמעאל ור' עקיבא וכל חכמי ישראל א"ל בני חייכם אין קרוב להקב"ה כלבו של אדם ועומד לפניו יותר מכל קרבנות שבעולם שכל מי שיושב בתענית ומיישר לבו הוא הנקרא קרבן שלם לפני הש"י וכאלו הקריב חלב ודמו וגופו לפני הש"י, ושלשה מלכים יש בגוף המוח והלב והכבד ר"ת מלך המוח אוכל מכולם ונותן ללב, והלב אוכל מכולם ונתן לכבד, והכבד אוכל מכולם ונותן לשאר האיברים כל הנחלים הולכים אל הים, והכוונה במיעוט חלבו ודמו מראה לפני הקב"ה כאלו מקריב קרבן אשה ריח ניחוח וחלב לפני הש"י שע"י הקרבן עולה הלב למעלה, וע"כ נאסר האכילה כדי להרמיז בכ"ע שאין שם השגה כלל וכאלו מעלה הכל שם כעין קרבן שעל ידו מתיחדים הכל שם, וצריך להפסיק סעודותיו מבע"י דהא ברייתא היא האומרת ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב אי בערב יכול בערב ממש ת"ל בתשעה הא כיצד מוסיף מחול על הקודש אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין ת"ל עד ערב, אין לי אלא יום הכיפורים י"ט מנין ת"ל תשבתו, שבתות מנין ת"ל שבתכם למדנו שכ"מ שנאמר שבת שבתון צריך להוסיף מחול על הקודש, א"ל רבי ראה אתה שמשרע"ה הניח להם ס"ת ולא רצה להגיהו ולהוציא משם תיבת מערב שאינו צריך, וגם למה לא השמיעני ההוספות בי"ט ויבא שבת ויה"כ מק"ו.

ועוד מאי האי דמכחישין גזירת הכתוב התורה אמרה להתענות כל יום תשיעי וליל י' וחצי יום עשירי והעד וכל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה משמע בעיצומו של יום והוא חציו ועל שאו האדם נלאה ותאב לאכול חייבו כרת כדי שיזהר, ואמר אך בעשור אך חלק דומיא דחמץ בע"פ ואפ"ה מערב מיותר וטעות סופר הוא.

א"ל בני אי לאו מערב ה"א עד ערב ולא עד בכלל קמ"ל דומיא דמערב שהוא לילה.

א"ל א"ה לישתוק מעד ערב אלא מדאיצטריך ש"מ עד ולא עד בכלל א"כ מערב למה לי.

א"ל בני איצטרך שלא תאמר עד חצי היום קמ"ל עד ערב כל היום וה"א עד ולא עד בכלל קמ"ל מערב.

אל"ר תענית חצי היום מאי מעלי לעולם ישתוק מערב ולא תוכל לומר עד ולא עד בכלל כי נקיש עד ערב לבערב מה בערב לילה אף עד ערב לילה כדי שלא תאמר עד ולא עד בכלל:

ועוד תוספות מ"ע שהזו"ג ונשים פטורות וכדי שלא תקיש תוספות אל עיקר כי נסמך בערב שהוא עיקר עם תשעה שהוא תוספות איצטריך האוזרח לבטל היקש זה, או איפוך מאחר דקיימא להו דנשים חייבות בתוספות ממלת האוזרח אדרבא נשים חייבות בתוספות מאחר שישנן בעיקר ישנן בתוספות והאוזרח הופכו לג"ש ונאמר כאן האוזרח ונאמר שם בסוכה האוזרח מה כאן נשים חייבות אף שם בסוכה נשים חייבות וא"כ נשים לחייבן בתוספות יה"כ ולחייבן נמי בסוכה, מה תאמר תיקשי במצה ונילף ט"ו ט"ו מסוכה יש להשיב דאין למדין גזרה שוה מדבר הלמד מג"ש או איפוך, דרז"ל אמרו האוזרח איצטריך לפטור נשים מסוכה א"ה נילף האוזרח האוזרח מה סוכה נשים פטורות אף תוספות יה"כ פטורות מה תאמר בלאו הכי מ"ע שהזו"ג נשים פטורות אפ"ה איצטריך שלא תאמר נקיש תוספות לעיקר ויהיו חייבות קמ"ל האוזרח לפטור, והקשה שבכולן התורה פטרה תוספות מכרת והעמידו בעשה לפטור הנשים שהזו"ג הוא וכתיב האוזרח לחייב טומטום בתוספות, דאי לאו האוזרח ה"א הואיל ובריה בפני עצמו הוא אינו במשמע קמ"ל הואיל וספק הוא חייב מי לא כתיב זכורך להוציא נשים ולהוציא טומטום ואי טומטום בכלל אשה הוא קשה ל"ל, אלא אינו בכלל אשה וכדי שלא תאמר נילף משם שאינו בכלל אשה בא האדם לומר שהוא בכלל איש, וא"ת מ"ש בראייה אינו לא בכלל איש ולא בכלל אשה ובתוספות הוא בכלל איש יש להשיב כשאין ביציו מבחוץ, הא תניא בתוספתא ביציו מבחוץ מה תאמר פשיטא דחייב האוזרח ל"ל סד"א אפי' ביציו בחוץ הואיל ואבר בפנים בצים בלא אבר לאו כלום הוא ובריה בפ"ע הוא ופטור קמ"ל האוזרח הטומטום שביציו מבחוץ חייב.

אל"ר הנשים העניות שנדבק לשונם לחיכם מצד המאכלות התורה חסה עליהם וחז"ל לא חסו עליהם וחייבום בתוספות הקשה להם מכל התענית.

א"ל בני העוד לך דברים.

א"ל בני דע לך שחז"ל ירדו ממתיבתא דרקיע כענין ה' שלחני ורוחו וידעו איזה חייב ואיזה פטור ולא יצאו מרצון הש"י אפי' כחוט השערה וע"ז אמר הקב"ה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל וכל אלו הסברות הכוזבות אין בהם ממש ושם דעתך לדעת כוונת העניינים.

אל"ר כמה פעמים אמרתי לך כדעתך ידעתי גם אני, ועתה שים דעתך כאשר שמעת מפי ההריסה שמע גם הבנין חיוב התענית ביוה"כ כדי לפנות המאכל והתענוגים הנמשכים מצד היצר ומ"ה להיות הנפש פנויה מכל טומאה וכל זה כדי לפנות המקטריגים ושדין ורוחין בישין ממה"ד הרפה ולהיות הפנימים אגודה אחת וחיצונים בחוץ דחויים וגרושים מבית המלך, ואז יודעים ומכירים שאין רצון המלך לדבר קטגוריא ושבים ומדברים סנגוריא ובא סמאל ואומר לפני הש"י יש לך עם אחד והוא כמלאכי השרת כמלאכי עליון ואין להם קנאה ותחרות, ואם יתענה בתשיעי הרומז ביסוד ט' לאצילות א"כ לא פנה הבית מגלולים, ואם יתענה בי' הרומז בכנ"י עשירית לאצילות א"כ הוסיף חטא על פשע כי אכל מפרי העץ לבדו אשר צוה הש"י שלא יאכל ממנו לבדו, וע"כ מוסיף מהאי טעמא להיות הפרי מכלל השורש ואמרה תורה להתחיל שעה אחת מט' וערב הוא כנ"י ויוסיף להרמיז בעשור מלמטה למעלה להעלות התשיעי והערב דרך מערב הוא ההוד עד ערב מדה"ד הקשה ולעשות חומה לגרש כל המקטריגים ולהשלים הדינים ולעשות נעיצה הסוף עם התחלה, וזהו שליחת השעיר בחוץ להוציאו שלא ירקד בבית, וע"כ נשים חייבות בתוספות שאם לא יתענו בתוספות א"כ שבו לחטא הראשון ותקח מפריו ותאכל, (עיין בקנה לספר בראשית בפסוק זה ותבין), וידעת עצם היום היא תשובה עצם הת"ת אזהרה גדולה הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה כי צריך לעלות הכל בתשובה ובחסרון התענוגים הרומזין בכחות הטומאה הנגררין.

מיצר הרע מסמאל והוא מפח"ד וכולם תלוים במלך מלכי המלכים והוא המצוה לעשות התעניות להתכפר כנ"י מעוונות בניה וליישר אורחותיהם לעלות בתשובה עד הש"י, והוא מערב עד ערב והתשובה מעלה במלך מלכי המלכים שלא ישלוט בהם שום קטרוג והמלך נותן רשות לתשובה ויושבת על כסא רחמים ודנה את בניה, ובלאו הכי אין שריד לשונאיהם של ישראל וכראות הפחד שהבינה יושבת על כסא רחמים מיד גם הוא נהפך לרחמים ומברך לת"ת, וסמאל צועק ברכני גם אני אבי ופחד אינו מניחו לכנוס ומעמידו בחוץ נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים רחמים ואומרים לו לחיות בדמים ועל חרבך תחיה, ויעקב איש תם יושב אוהלים סגור בחומה סביב לו אין עדים להעיד רעה בבנין ונדונין ונצולין מחרבו של סמאל, וא"כ התוספת שביה"כ צריך לכתבו ותשבתו שבתכם שבת וי"ט בא זה וגילה על זה כי לעולם חיבור הימים כענין ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, ואומר לך סוד גדול ונעלם אך בעשור פזר במלת א"ך הוא אהי"ה כ"ע פזר נתן לאביונים וזהו תענו את נפשותיכם, והקרבתם אשה היא אביון לה' שהוא התשובה, א"ל בני מאי אך א"ל אשר א"ל מהו אשר אל"ר בנתה ביתה ונכנס בתוכה ואינו מניח שום רעה להכנס שם וישראל הם הגורמים שישובים בתענית והם דוחים התענוגים הנמשכים מצד היצה"ר והוא הרעות מביתו שלא להליץ רעה באדם, אל"ב ואיך בנתה בית א"ל ציירהו ומלאהו א' יו"ד ו"ו יו"ד ש' יו"ד יו"ד יו"ד כ"ף ר' אינו מצטייר הרי כאן בי"ת.

אל"ב בני מהו בית אל, א"ל ההיקף נקרא בית סתם שכן בי"ת במ"ק עולה ז' להרמיז בהיקף בית אל הוא בית ה' הוא כענין ושבתי בבית ה':